

державність, педагогічність та історичний переклик з ідеями українського просвітництва і народної педагогіки «Добра».

Тому **перспективу наукових розвідок** в галузі педагогіки, відповідно стратегічних цілей держави й інтересів людини, слід розглядати в контексті досліджень проблем творення громадянського суспільства і конкурентоспроможної нації на засадах філософії культури культури (передусім національної) в освіті.

Список літератури:

1. Липинський В. Листи до братів-хліборобів : твори. Т. 6. – Київ ; Філадельфія, 1995. – С. 204.
2. История эстетики. Памятники мировой эстетической мысли. – Уитмен. – М., Искусство, 1967. – С. 994.
3. Пріоритетні напрями розвитку державної культурної політики в системі національної безпеки.[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/2130>
4. Аристотель. Политика: [пер.сдревнегр.]/ Аристотель. – М.: АСТ: АСТ Москва, 2010. – С. 258.
5. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук.-методичний посіб. – К.: МАУП, 2000. – С. 288.
6. Там само. – С. 307.

*Прокопенко І.
м. Харків, Україна*

ПЕДАГОГІЧНІ І ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ Г. С. СКОВОРОДИ У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ АКАДЕМІКА ЗЯЗЮНА І. А.

Г. С. Сковорода – видатний український філософ і педагог залишив нам, його землякам і послідовникам, значну літературну спадщину.

У всіх своїх роботах: філософські трактати, діалоги, притчі, байки, пісні, листи він у різних формах розглядав питання, пов'язані з організацією процесу навчання і виховання, використання освітніх технологій і методик підготовки вчителя, формування у молодих людей потреби навчатися постійно, системно, на протязі всього життя.

Як в Україні, так і за кордоном, особистість Г. С. Сковороди і літературна спадщина широко досліджується і використовується. Бібліографія творів, присвячених його творчості, на початок ХХІ сторіччя

перевершила десятки тисяч найменувань [1]. Це свідчить, що тисячі дослідників у всьому світі, в тім числі вітчизняних філософів, педагогів і літераторів, ретельно досліджують спадщину Г. С. Сковороди.

В сучасних умовах значно зріс інтерес до його творчого наробку науковців-педагогів.

Значну увагу сквородинівській педагогічній спадщині приділяють науковці Києва, Харкова, інших регіонів. Плідно працюють науковці НАПН України та науково-дослідних підрозділів НАН України. Харківський національний технічний університет «ХПІ», Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди проводять щорічні наукові конференції і Сквородинівські читання, на яких безпосередньо і через призму досліджень сучасних науковців, присвячених творчості Г. С. Сковороди, включають до наукового обігу різні наробки його педагогічної спадщини.

Особливе місце посідають дослідження педагогічної і філософської спадщини універсального науковця академіка Івана Зязюна.

І. А. Зязюн по достоїнству названий універсальним науковцем [2]. На думку академіка І. Д. Беха, він науковець і педагог-новатор, який через ним визначений стратегічний орієнтир: філософія, психологія, дидактика обґрунтував шляхи практичного удосконалення освіти. Його думки почули освітяни України і багатьох країн світу. У науковий обіг увійшли поняття: педагогіка добра, педагогічна майстерність, педагогічна техніка, гуманізація змісту освіти, науковий світогляд і наукове мислення вчителя, наукові знання освітян, наукові цінності освітян [3]. Саме проблеми цінностей і їх ієрархія значне місце займають у філософській і педагогічній спадщині Г. С. Сковороди [4]. При запровадженні світського навчання Г. С. Сковорода визначав світ як єдність двох натур: видимої – твориво і невидимої – Бог. Невидима натура, на його думку, пронизує і тримає усе твориво. Вона скрізь і завжди була, є і буде. Ми бачимо людське тіло, але розуму, що пронизує і тримає його, не видно. Не дивно, що Бога називали Всесвітнім або Вищим Розумом.

Відзначимо, що академік І. А. Зязюн, формулюючи ієрархію цінностей, вказував, що Бог знаходиться на вершині цінностей. Все це втілюється в таких проявах: Добро, Краса, Істина.

Божа воля, як зовнішній прояв Бога, має багато імен (Г. С. Сковорода): Образ Божий, Світло, Слово, Доля, Благодать, Сила Божа, Камінь віри, Істина. Через ці прояви Божої премудрості і спираючись на десять Законів Божих, Г. С. Сковорода пропонував своїм уч-

ням ступені оволодіння кращими рисами вихованості, яка під впливом їх усвідомлення стає здатною до справжньої доброчесті. Будучи глибоко обізнаним із поглядами Г. С. Сковороди, І. А. Зязюн дійшов висновку, що Бог, релігія, як окрема сфера культури, володіють найпо-тужнішим аксіологічним потенціалом.

Сковородинівські ідеї присутні і в багатьох інших наукових об-грунтуваннях І. А. Зязюна і вдало пристосовані до сучасних потреб удосконалення освіти і виховання. Є всі підстави, – відмічав академік І. А. Зязюн у згадуваній монографії, – зробити висновок про те, що специфіку цінностей, їх вияв і функціонування в суспільстві визначають не суб'єктно-об'єктні, а саме міжсуб'єктні відносини, в яких вони і реалізуються [3].

Якщо педагог не бачить у своєму учневі ексклюзивної цінності, не підтверджує це своїми почуттєвими станами, що відображають поняття: повага, любов, добро, свобода, краса, совість і т. ін., учень може втратити свою необхідність для вчителя, для школи, для Батька-Матері, для суспільства, для Батьківщини.

Саме навколо цієї ідеї Г. С. Сковорода сформулював положення про те, що в освіті головними є суб'єктно-суб'єктні відносини, рівень і ефективність яких неодмінно проявляються у вчинках. Цей висновок, продовжений у працях І. А. Зязюна, надто по-сучасному звучить і ви-кладений у недавно сформульованій МОН України концепції «Нова українська школа» [5].

Багато років академік І. А. Зязюн вдало поєднував діяльність наукову і виступав у ролі «практикуючого науковця» на посадах рек-тора, міністра, директора науково-дослідного інституту. Безцінними як для науки, так і для практики є його дослідження науковця і робота по їх імплементації у такий спосіб як «краса педагогічної дії».

Сковородинівські ідеї знайшли втілення у науковому обґрунту-ванні шляхів удосконалення системи педагогічної освіти в цілому і підготовки вчителя як основного виконавця на практиці становлення гуманної, демократичної освіти, використання здоров'язберігаючих педагогічних технологій в освіті.

Значне місце у дослідженнях академіка І. А. Зязюна відведено якості навчання і виховання, становленню сучасного вчителя. В робо-тах «Педагогіка добра: ідеали і реалії», «Педагогічна майстерність» [6, 7] послідовно і науково обґрунтовано шляхи удосконалення і під-вищення якості шкільної освіти і виховання. В них одночасно подаєть-ся широкий спектр науково-педагогічних поглядів Г. С. Сковороди.

Готуючи своїх студентів до самостійного життя і «благородних вчинків», Григорій Савич наполягав на недопущенні несистемного і спрощеного погляду на навчання. Навчання справа не проста і навіть важка, якщо за неї братися без самопізнання і без «сродності» до обраного фаху. Якщо ж ця справа обрана добровільно і свідомо і «посродності», вона потрібна і приносить насолоду, то перестає бути важкою. Більше того, вона веде до справжнього щасливого життя. Г. С. Сковорода переконував учнів, що щастя ні від небес, ні від землі не залежить. Щасливий той, хто навчиться вміло поєднувати свій «посродності» визначений інтерес із інтересом загальним. Це єдино вірний шлях до щастя.

Приємно констатувати, що кожен твір і кожна думка педагога Сковороди і педагога Зязюна співзвучні і співпадають у остаточних висновках. Ідеї педагогіки добра, започатковані попередниками, в тім числі Г. С. Сковородою, це стосується і «педагогіки краси», отримали своє сучасне забарвлення і практичну цінність.

Г. С. Сковорода залишив нам цілу низку обґрунтувань і порад, які і сьогодні не втратили своєї актуальності. Він, звертаючись до батька, радить, перш за все, посіяти зернятко, з якого виросте щось прекрасне, чудесне, дивовижне й преславне, яке обов'язково з'явиться, коли настане його час. Бог – серце Всесвіту, а наше серце – це наш Господь і Дух. Якщо батькам вдасться виплекати отаке серце, то вони як би стануть батьками вдруге, батьками по справжньому, а їх діти стануть правдивими, доброчесними й самодостатніми.

У десяти основних компетенціях учня середньої школи, написаних у Концепції нової української школи, втілилися думки Г. С. Сковороди і академіка І. А. Зязюна.

У їх поглядах акцентується увага на якісному вихованні: як у процесі навчання, так і «діатрибі» – дозвіллю як іншій формі процесу виховання.

Культурне дозвілля, спорт, на думку обох, це ліки для оживлення серця. Безцінними для нас, у теперішній педагогіці, є висновки про добре виховання і добре навчання. Їх основою є: а) добре народити; б) зберегти дитині здоров'я; в) навчити вдячності.

Бажано, щоб у всіх намірах і поглядах про шляхи і методи модернізації освіти і виховання нам завжди вдавалось втілювати у життя педагогічні погляди і роздуми Г. С. Сковороди і універсального науковця, практика-новатора академіка І. А. Зязюна.

Це дозволить ні на мить не забувати про роль освіти у суспільстві, яка одна зможе забезпечити становлення незалежної України зусиллями вихованої на кращих традиціях добробчинності сучасної молоді і вести останню дорогою миру і щастя.

Список літератури:

1. Ушкалов Л. В. Григорій Сковорода : семінарій / Л. В. Ушкалов. – Харків : Майдан, 2004. – 876 с.
2. Бех І. Д. Науковий універсализм академіка Івана Зязюна : стаття / І. Д. Бех. – Педагогічна газета. – № 2. – 2017.
3. Розвиток педагогічної майстерності викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю в умовах інформаційно-технологічного суспільства : монографія / [Зязюн І. А. та ін.; за ред. акад. І. А. Зязюна]; Нац. акад. пед. Наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 388 с. : табл.
4. Сковорода Григорій. Повна академічна збірка творів / Григорій Сковорода ; за ред. проф. Леоніда Ушкалова. – Харків : Майдан, 2010. – 1400 с.
5. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України ; Концепція нової української школи (ухвалена рішенням Колегії МОН 27.10.2016). – 40 с. – Режим доступу : mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczya.pdf.
6. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. / І. А. Зязюн. – К. : МАУП, 2000. – 312 с.
7. Педагогічна майстерність : підруч. / За ред. акад. І. А. Зязюна. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.

*Гуревич Р.С., Каплінський В.В.
м.Вінниця, Україна*

ЛЕКТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА УСПІШНОСТІ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Лекція є найдавнішою формою організації навчання у вищому навчальному закладі і донині посідає одне з найбільш важливих місць серед інших організаційних форм навчання.